

18. Prigogine I., Stengers I. Order out of chaos: man's new dialogue with nature / I. Prigogine, I. Stengers. – Toronto, New York, 1984. – 349 p.
19. Tannen D. You Just Don't Understand: Women and Men in Conversation / D. Tannen. – N.Y., 1990. – 330 p.

Summary

As a subject of discourse research, the study of gender discourse is relatively new. The paper defines the place of gender linguistics in the circle of other branches of modern linguistics. The article deals with the study of the gender discourse as an open system. Its structural and functional characteristics are under analysis. Men and women work within very different interpretative frames of discourse; these different ways of seeing the world is a major source of miscommunication.

УДК 811.111 ' 373.7

БІБЛЕЇЗМИ У ФРАЗЕОЛОГІЧНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Решетар О.В.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Друга половина ХХ ст. характеризується посиленням інтересом до соціальної сторони мови, до висвітлення культурно-історичних цінностей народів, скарбницею яких є національні мови, а їх творцем – конкретна мовна особистість. На зміну існуючим не так давно постулатам структуралізму, де мова розглядалась ізольовано та прагненням знебарвити та прирівняти культурні цінності різних народів прийшло розуміння їх морально-естетичного досвіду та потенціалу, феномену людини в культурі та в житті суспільства загалом. Процеси духовного відродження народів та росту їх національної самосвідомості, що відбуваються в останні десятиліття, вплинули на створення антропологічної парадигми, у центрі уваги якої є людина.

Мова, з одного боку, засіб пізнання світу та скарбниця індивідуального, а також суспільного досвіду, сприйняття та оцінки навколишньої дійсності. З іншого боку, мова відтворює світосприйняття конкретної етнокультурної спільноти. В мові знаходять відображення національний характер народу, його історія та культура.

Ще однією тенденцією ХХ ст. стало відродження релігійної свідомості. Вплив Біблії та її перекладів на формування, розвиток, а, іноді, навіть на

збереження мов народів, приналежних до християнської культури, важко переоцінити. Протягом тривалого історичного періоду біблейська символіка закріплювалася у свідомості людей. Значна кількість слів, сталих виразів та афоризмів виникли на базі текстів Біблії та біблійних сюжетів шляхом використання власних будівельних засобів за іншомовними моделями або без них (на основі мотивувань-символів: реалій, відправних ідей, образів і т. п.) як надбання іншомовних народів: вони утворили нові семантичні одиниці та мали регулярний характер уживання [14, с. 18]. Звернення суспільства до християнських цінностей відображається на лексичному та фразеологічному складі мови. Поширеним стало апелювання християнськими поняттями, вживання біблійних ремінісценцій, використання в текстах релігійної термінології.

Мета статті – проаналізувати різні підходи до тлумачення терміна “біблеїзм”, описати та систематизувати основні напрямки вивчення біблеїзмів, з’ясувати роль біблеїзмів у фразеологічній картині світу.

Мова Біблії у вітчизняній науці ще недостатньо досліджена. До цього часу не існує одностайності серед науковців щодо терміна біблеїзм. У словнику лінгвістичних термінів біблеїзм визначається як: “біблійне слово або вислів, що вживається у загальній мові” [1, с. 66]. Лексикон загального та порівняльного літературознавства пропонує таке визначення: “біблеїзм – це слово чи вислів із Біблії” [9, с. 68]. Згідно з А. Біріхом та Й. Матешичем, біблеїзми – це ті мовні одиниці, що перейшли до тексту-приймача з Біблії, або ті, на які вплинула її семантика” [2, с. 41]. На думку С. Онопрієнко біблеїзми – це “мовні одиниці, запозичені з Біблії або утворені під семантичним впливом біблейських текстів, вживання яких пов’язано з образним, метафоричним переосмисленням імен персонажів, реалій, сюжетів Біблії та інших книг Святого Письма” [11, с. 3]. Інші дослідники на чолі з Е.Н. Бетехтіною визначають біблеїзми як сталі сполучення (фразеологізми) та афоризми, які “характеризуються рядом ознак, а саме: змістовою завершеністю, відтворюваністю (з можливими варіантами), семантичною та стилістичною маркованістю (переносним значенням, підвищеною експресивністю, часто приналежністю до книжного стилю лексики)” [3, с. 20]. Р. П. Зорівчак у своїй статті “Біблеїзми в нашому мовленні” визначає біблеїзми як: “окремі слова та фразеологізми (в широкому розумінні цього терміна, включно з прислів’ями та приказками), які, відірвавшись від біблійного тексту, широко вживаються в мовленні, побутовому та літературному” [2, с. 103]. Термін біблеїзм не обмежується фразеологічними одиницями біблійного походження. Він об’єднує різнохарактерні лексеми: топоніми (гідроніми, ойконіми, ороніми), антропоніми, а також цитати, джерелом яких є Біблія.

Отож, відштовхуючись від суті терміна, пропонуємо власне визначення біблеїзму як слова, фразеологічної одиниці або лексеми, яка прямо вживається у тексті Біблії, чи пов’язана з ним через образ чи сюжет, образно інтерпретується, а також характеризується семантичною сталістю значення.

Серед закордонних учених одним з перших дослідників біблеїзмів був С. Стоффел, який вивчав етимологію біблійних фразеологічних зворотів.

Л.П. Сміт, прагнучи встановити тематичні групи фразеологічних одиниць, базуючись на їх змінних прототипах, найчіткіше виділив біблеїзми в окремий клас, однак, учений тільки зазначив про існування в англійській мові таких одиниць, не дослідивши їх специфіку.

Сьогодні вивчення біблеїзмів в англійській лінгвістиці відбувається в рамках діахронічного вивчення біблеїзмів та їх класифікації (А. Біріх, Ю.А.Гвоздарєв, І.Б.Дубровська, О.В. Кунін, Н.П. Матвієва, Е.М. Солодухо), дослідження фразотворчих процесів (А. Біріх, О.В. Кунін, Л.І. Степанова та ін.), функціонування цих одиниць у творах художньої літератури (Є.М. Верещагін, В.М. Мокієнко, О.І. Трофімкіна, В.І. Хазан, І. Харазінська, І.С. Хостай, І.О.Шмелькова), лінгвістичних питань перекладу (Т.А. Малютіна), біблійних алюзій (J.F. Ditsky, M. Shockley, J.E. Tierney та ін.), їх природи та функціонування (R.A. Brower, O. Durrani).

Немає, також, чіткого уявлення про природу цих одиниць. З одного боку, в традиційній класифікації фразеологічних одиниць виділяється група сталих словосполучень, запозичених в мову, які вживаються в тому самому вигляді, що й у мові-джерелі. Ці одиниці є біблеїзмами. З іншого боку, інформація про джерело походження одиниці дозволяє дослідникам вважати такі звороти “крилатими висловами”, тобто сталими виразами, що з’явилися в мові певного літературного, публіцистичного чи наукового стилю. “Крилаті вислови” характеризуються: 1) зв’язком з джерелом; 2) роздільнооформленістю; 3) відтворюваністю; 4) стійкістю компонентного складу та граматичної структури (що не виключає варіантність); 5) стабільністю, стійкістю семантики, що закріплена за даним зворотом в мовному узусі [17, с. 21].

Отже, виділення категорії крилатих висловів як особливої категорії фразеології базується, перш за все, на наявності інформації про джерело вищезгаданих одиниць. Таким чином, біблеїзми можна віднести до категорії “крилаті слова та вирази”, адже в більшості випадків їх зв’язок з джерелом є очевидним.

Деякі учені пропонують віднести біблеїзми до текстових ремінісценцій, тобто, свідомих та несвідомих, точних та перетворених цитат чи посилань на відомі тексти. Текстові ремінісценції, як зазначає А. Е. Супрун, можуть включати в себе цитати, “крилаті вислови”, індивідуальні неологізми, назви творів, імена авторів та персонажів, особливі конотації слів та виразів, прямі та опосередковані нагадування про певні ситуації [16, с. 17]. Можемо говорити про близькість або переплетення в нашій пам’яті фразеологізмів, паремій та текстових ремінісценцій.

Беручи за основу діахронічний підхід, Матвієва Н.П. розділяє БФО на дві групи:

1) “добіблійні” фразеологізми, які уже в Біблії уживалися як метафоричні узагальнено-образні звороти, тобто численні власне біблійні метафоричні звороти, які використовувалися в притчах та проповідях Ісуса Христа, пророків, євангелістів.

2) “постбіблійні”, які в свою чергу поділяються ще на дві підгрупи:

а) БФО, утворені в результаті метафоризації біблійних вільних словосполучень.

б) біблійні фразеологізми, які взагалі не зустрічаються в Біблії ані в прямому, ані в переносному значенні, а утворюються уже в мові на основі певних сюжетів.

Гак В.Г. класифікує біблеїзми враховуючи семантичний критерій, розрізняючи їх на дві підгрупи в залежності від того, мають вони пряме, чи переносне значення.

А. Біріх та Й. Матешич, досліджуючи етимологію біблеїзмів, розрізняють: 1) вирази, які вже в тексті Біблії відрізняються цілісністю значення; 2) фразеологізми, які утворені на основі вільних словосполучень Біблії, але отримали нове фразеологічне значення; 3) фразеологічні одиниці, не представлені лексичним складом в Біблії, але семантично визначені її текстами.

Ю.А. Гвоздарев виділяє четвертий тип біблійних виразів – фразеологізми, зумовлені загальним змістом Біблії.

Корпус біблеїзмів займає вагомe місце у фразеологічному фонді англійської мови. Фразеологічна картина світу (ФКС), на думку сучасних учених, – це універсальна, притаманна усім мовам образна система особливих мовних одиниць, які передають особливості національного світобачення. ФКС характеризується універсальністю, антропоцентричністю, експресивністю, образністю та модальністю. Така картина світу фіксується фразеологічними мовними засобами та розглядається як мовний феномен національно-культурної спадщини. Проблема національного та універсального розглядалась в фразеології в працях Солодухо Е.М., Солодуба Ю.П., Добровольського Д.О [7,13,14] та ін.

Відповідно до статистики, яку зазначає Солодухо Е.М. у своїй монографії, присвяченій інтернаціональній фразеології, з 49907 фразеологічних інтернаціоналізмів певних мов германської, слов'янської та романської груп 2365 одиниць – біблеїзми, що складає 4,73% від загальної кількості зібраних автором ФЕ [15]. Однак, число фразеологізмів біблійного походження (БФО) значно зростає, якщо ми будемо враховувати також БФО, які не мають інтернаціональний характер, тобто, не є широко поширеними в європейських мовах чи належать тільки до однієї мови. В останньому випадку варто говорити про їх культурно-національний характер.

В основі ФКС лежить образне мислення, що формується в процесі тривалого колективного осягнення та перетворення людиною навколишнього середовища. Вона відтворює картину світу в сфері буденного побутового спілкування людей. “Строго кажучи, у кожного індивіда кожної конкретної історичної епохи своя власна картина світу, природня та неповторна, як і все живе. Вона конкретизується ним у результаті його безпосереднього контакту з світом, з існуючого матеріалу культури, в якій закладені усі відомі взірці та варіанти картини світу на базі інтуїції про світ, що прокидаються під впливом культури чи процесів життєдіяльності” [12, с.45]. Біблійна фразеологія є

частиною ФКС, вона відображає особливості світобачення, привнесені в картину світу християнством.

БФО притаманні всі властивості фразеологічних одиниць, а з іншого боку вони становлять фразеологічну мікросистему, підставою для об'єднання в яку слугує спільне генетичне джерело – Біблія. Не дивлячись на спільне джерело, більшість БФО в різних мовах характеризуються національно-культурною специфікою, їм притаманні розходження на семантичному, лексичному та граматичному рівнях, обумовлені лінгвістичними та екстралінгвістичними чинниками.

БФО виникли в результаті переосмислення прямих значень їх прототипів, подальшої фразеологізації первинних виразів з переосмисленим значенням (зі збереженням, розвитком чи зміною початкового значення), зворотів, що називають символічні дії, в результаті збереження в мові сталих виразів, що використовуються при перекладі Св. Письма на національні мови, а також на основі біблійних оповідей. Співставлення БФО з їх прототипами показує, що біблеїзми представляють собою точні чи дещо перетворені фрагменти біблійного тексту стародавніми та сучасними мовами або є алюзіями на біблійні сюжети загалом.

Слід зазначити, що біблійні фразеологізми пов'язані перш за все з проблемою цінностей та проблемою моралі. Конотативний макрокомпонент грає важливу роль в семантичній структурі БФО. Значна частина біблеїзмів володіє оцінним потенціалом. Рисами, притаманними БФО є здатність залишатися у культурній пам'яті народу, емоційна та духовна цінність на особистісному та національному рівнях.

Отже, фразеологічними біблеїзмами слід вважати фразеологічні одиниці, які безпосередньо пов'язані з текстом Біблії через словесну форму чи асоціативно, через образ чи сюжет, а також сходять до сегментів біблійного тексту як з прямим, так і з переносним, образним значенням.

Таким чином, біблеїзми, будучи одним з важливих елементів фразеологічної картини світу, виступають актуальним предметом лінгвістичного дослідження в епоху розвитку антропоцентричної парадигми, когнітології та відродження релігійної свідомості.

Література

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – М. : Сов. энциклопедия, 1969. – 607 с.
2. Бирих А. Из истории русских библейских выражений / А. Бирих, И. Матешич // Русский язык за рубежом. М., 1994. — № 5 — 6. — С. 41-47.
3. Бетехтина Е.Н. Фразеологические единицы с антропологическим компонентом библейского происхождения в русском и английском языках / Е.Н. Бетехтина // Библия и возрождение духовной культуры русского и других славянских народов. К 80-летию Русской / Северо-Западной

- Библейской Комиссии (1915-1995).- — СПб.: Петрополис, 1995. — С. 20 — 31.
4. Гак В.Г. Семиотические основы сопоставления двух культур // Вестник МГУ. Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация, 1998.—№2. — С. 117-126.
 5. Гак В.Г. Особенности библейских фразеологизмов в русском языке (в сопоставлении с французскими библеизмами) // Вопросы языкознания.1997. — № 5. С. 55-56.
 6. Гвоздарев Ю.А. Забытые фразы/ Ю.А. Гвоздарев// Русская речь. – 1992. - №5. – С.106 – 111.
 7. Добровольский Д.О. Типология идиом/ Д.О. Добровольский //Фразеография в машинном фонде русского языка. – М., 1990. – С. 48 – 67.
 8. Зорівчак Р.П. Біблеїзми в нашому мовленні/ Р.П. Зорівчак // Кримська Світлиця, 2006. — № 38 — с. 103
 9. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / [ред. А. Волков]. – Чернівці: Золоті Литаври, 2001. – 636 с.
 - 10.Матвеева Н.П. Библеизмы в русской словесности / Н.П. Матвеева // Русская словесность. — М., 1993. — № 2. — С 83-86. — 1995. — № 3. С. 87-91; 1996. — № 1. - С. 81-85; № 2. - С. 88-90.
 - 11.Оноприенко С. Библеизмы современного русского языка: автореф. дисс. ... канд. филол. наук.: спец. 10.02.01 “Русский язык” /С. Оноприенко. – Воронеж, 1997. – 24с.
 - 12.Постовалова В.И. Картина мира в жизнедеятельности человека/ В.И. Постовалова// Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира/ Отв. Ред.. Б.А, Серебренников. – М., 1998. – С. 8 – 69.
 - 13.Солодуб Ю.П. Интертекстуальность как лингвистическая проблема/ Ю.П. Солодуб//Филологические науки. – 2002. - № 2. – С. 51 – 57.
 - 14.Солодухо Э.М. Проблемы интернациональной фразеологии/ Э. М. Солодухо — Казань: Изд-во КГУ, 1982. – 168с.
 - 15.Солодухо Э.М. Теория языкового сближения (на материале языков славянской, германской и романской групп)/ Э. М. Солодухо — Казань, 1989. – 296с.
 - 16.Супрун А.Е. Текстовые реминисценции как языковое явление/ А.Е. Супрун // Вопросы языкознания. – М., 1995. – № 6. – С.17 – 29.
 - 17.Шулежкова С.Г. От земли обетованной к небесам обетованным, или несколько слов о судьбах библейских крылатых выражений, связанных с искусством кино/ С.Г. Шулежкова // Библия и возрождение духовной культуры русского и других славянских народов. К 80-летию Русской / Северо-Западной Библейской Комиссии (1915-1995). — СПб.: Петрополис, 1995. — С. 228 — 235.

Summary

The article is devoted to the study of biblical phraseological units. It focuses on different approaches to their definition, classification and analysis. Special attention is paid to the place of bibleisms in the phraseological picture of the world.

УДК 811.111'322.4

SOME ASPECTS OF ENGLISH COMPUTER TERMINOLOGY TRANSLATION

Rohach L.V.

Uzhhorod National University

Among different problems that modern linguistics deals with studying of linguistic aspects of cross-language speaking activity that is called translation or translating activity occupies an important role. Translation is an ancient human's activity. From its very beginning translation played a significant social function allowing people of different languages to communicate. Spreading of written translations gave people access to cultural achievements of other people and it made interacting and intersaturation of literatures and cultures feasible [2, p. 562].

Translation of scientific and technical materials has a most important role to play in the age of technical progress. There is hardly a translator or an interpreter today who has not to deal with technical matters. Even the "purely" literary translator often comes across highly technical stuff in works of fiction or even in poetry. An in-depth theoretical study of the specific features of technical translation is an urgent task of translation linguistics while training of technical translators is a major practical problem. In technical translation the main goal is to identify the situation described in the original. The predominance of the referential function is a great challenge for the translator who must have a good command of technical terms and a sufficient understanding of the subject matter to be able to give an adequate description of the situation even if this is not fully achieved in the original. The technical translator is also expected to observe the stylistic requirements of scientific and technical materials to make the text acceptable for the specialist.

Translation is the process of transformation of the speech product in one language into the speech product in the other language by keeping the constant plan of the contents that is the meanings. About "the keeping of the constant plan of the contents" it